

דו"ח חופש הדת בעולם לשנת 2015: ישראל והשטחים הכבושים

דו"ח (באנגלית) על השטחים הכבושים, לרבות אזורים בתחום השיפוט של הרשות הפלסטינית, ניתן למצוא בקישור הזה: [Israel and The Occupied Territories](#)

תקציר

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מתאר את ישראל כמדינה יהודית. החלטות בית המשפט פירשו את החוק כמגן על חופש המצפון, האמונה, הדת והפולחן, ללא קשר להשתייכותו הדתית של האדם. חוק היסוד כולל סעיף לפיו אין החוק משפיע על תקפותם של דינים שהיו קיימים ערב תחולתו. כך נוצר מצב שבו סוגיות של מעמד אישי, כגון נישואין, גירושין וגיוור נותרו בסמכות הרשות הדתית הרלוונטית והמוכרת. מחלוקות בין פעילים יהודים לבין פעילים מוסלמים צעירים באתר, שאותו מכנים היהודים "הר הבית" (מקום הקמתם של בית המקדש הראשון והשני) והמוסלמים "אל-חרם א-שריף" (הכולל את כיפת הסלע ואת מסגד אל-אקצא), הביאו לפריצת עימותים בין משטרת ישראל לבין פעילים פלסטינים. העימותים החלו בספטמבר והתפתחו לכדי התנגשויות אלימות בין הפלסטינים לבין כוחות הביטחון הישראליים בשטחי ישראל, בירושלים, בעזה ובגדה המערבית. מניין ההרוגים משני עברי הקו הירוק בין ה-1 באוקטובר לסוף דצמבר עמד על 127 פלסטינים ו-22 ישראלים. 20 פלסטינים נוספים נהרגו בעזה. את המגבלות על גישת מוסלמים להר הבית/אל-חרם א-שריף, שהוטלו בעיקר בחגים יהודיים, הסבירה הממשלה בקשיי אבטחה. בכירים מוסלמים מחו על כך. כמה חברי כנסת ובכירים בממשלה קראו לביטול המדיניות האוסרת על תפילה של מי שאינם מוסלמים בהר הבית/אל-חרם א-שריף, אולם ראש הממשלה, נתניהו, חזר בפומבי על תמיכתו בהסדר הסטאטוס-קוו. הממשלה המשיכה להתיר למי שאינם יהודים, לרבות מוסלמים ונוצרים, להתפלל בכותל המערבי, אך הוסיפה לאכוף את האיסור על קיום טקסי תפילה לנשים ולגברים יחד. היישום הפוטנציאלי של הרצון ב"תפילה שוות זכויות", דהיינו תפילה בה גברים ונשים יכולים להשתתף כאוות נפשם, עדיין נמצא בבחינה. הממשלה יישמה קווי מדיניות המבוססים על פרשנויות יהודיות אורתודוקסיות לחוק הדתי ובכך חזרה בה, למשל, מהחלטתה הקודמת המתירה לקשת רחבה יותר של רבנים אורתודוקסים לבצע גיורים. עוד המשיכה הממשלה והכירה אך ורק בנישואין דתיים שנערכו בגבולות המדינה ובחסות הרבנות הראשית האורתודוקסית. הממשלה הודיעה כי הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית הוא "ארגון בלתי חוקי" והאשימה אותו בחתירה נגד המדינה ובהסתה לאלימות. כמו כן סגרה הממשלה את המשרדים הקשורים לפלג זה והקפיאה את נכסיו. בסוף השנה נעצר אדם בשל השתייכותו לפלג. במהלך השנה עצרו הרשויות עשרות אנשים הקשורים לפיגועי "תג מחיר" נגד אתרי דת נוצריים ומוסלמיים. הרשויות אף עיכבו חשודים נוספים לחקירה או שלחו אותם למעצר בית. בכירים בממשלה מתחו בפומבי ביקורת על הפיגועים, על אף שבמהלך השנה הוגשו רק שני כתבי אישום נגד שני אנשים בגין הצתת "כנסיית הלחם והדגים".

בעקבות האירועים האלימים שפרצו בספטמבר בהר הבית/אל-חרם א-שריף, החל גל פיגועים שעשו הפלסטינים נגד יהודים ישראלים בתחומי הקו הירוק. פיגועים אלה גבו את חייהם של חמישה אזרחים ישראלים, של שני חיילי צה"ל בשירות חובה ושל נתין אריתריאי. באחד הפיגועים תקף פלסטיני, שהחזיק באישור עבודה בישראל, קבוצת מתפללים בבניין משרדים בתל אביב והרג לפחות שני אזרחים ישראלים יהודים. פיגועים נוספים, שנעשו נגד אזרחים ערבים, הוגדרו כפעולות נקם או תגמול. באחד מפיגועים אלה, שנעשה ב-9 באוקטובר, תקף נער ישראלי יהודי בן 17 קבוצת ערבים בדימונה. היחסים בין הקבוצות הדתיות והאתניות, ובכלל זה בין מוסלמים לבין נוצרים, בין ערבים לבין לא-ערבים ובין יהודים דתיים וחילוניים, המשיכו להיות מתוחים, אף על פי שמספר רב של מנהיגים דתיים ומנהיגים בחברה האזרחית פעלו לעידוד סובלנות ולהרגעה. ב-18 ביוני הציתו אלמונים חלק נכבד מ"כנסיית הלחם והדגים" השוכנת בטבחה שלחוף הכינרת והשחיתו את קירות המבנה בכתובות המשמיצות נוצרים.

עקב המתיחות הגוברת בהר הבית/אל-חרם א-שריף והתקריות האלימות בין ישראלים לבין פלסטינים בחודשים ספטמבר ואוקטובר, שוחחו מזכיר המדינה האמריקני, שגריר ארצות הברית בישראל ובכירים בשגרירות עם בכירים בממשלת ישראל ועם מנהיגי סיעות בכנסת על חשיבות שמירת הסטאטוס-קוו באתר דתי זה, מבלי להסלים את המתחים באמירות או בפעולות פרובוקטיביות. בפגישה עם בכירים בממשלת ישראל הדגישו פקידים בכירים בשגרירות האמריקנית את חשיבות הפלורליזם הדתי והכבוד לזרמים לא-אורתודוקסיים ביהדות. ביקורים של פקידים אמריקניים רמי דרג בישראל, לרבות ביקורו בנובמבר של שגריר ארצות הברית לענייני חופש הדת ברחבי העולם וביקורם בספטמבר של הנציג האמריקני המיוחד לענייני דת וליחסים בינלאומיים, של הנציג המיוחד לענייני הקהילות המוסלמיות ושל השליח המיוחד למאבק באנטישמיות, כללו מפגשים עם בכירים בממשלה, עם ארגונים דתיים ועם מנהיגים בחברה האזרחית. ביקורים אלה נועדו להדגיש את חשיבות הסובלנות, הדיאלוג ומציאת דרכים להפחתת אלימות ממניעים דתיים. יוזמות בתמיכת השגרירות התמקדו בדיאלוג בין הדתות ובפיתוח הקהילה מתוך התנגדות לתופעת פיגועי "תג מחיר" וקידום חברה משותפת לאוכלוסיות הערבים והיהודים. פקידים בכירים בשגרירות השתתפו בטקסים דתיים שערכו ארגונים יהודיים, מוסלמיים, דרוזיים ונוצריים כדי להפגין את תמיכת ארצות הברית בפלורליזם דתי. בין היתר נכחו הפקידים הבכירים בטקס תפילה שהתקיים ב"כנסיית הלחם והדגים" שבטבחה זמן קצר לאחר פיגוע ההצתה שכוון כנגדה.

סעיף 1: דמוגרפיה דתית

הממשל האמריקני אומד את אוכלוסיית ישראל ב-8 מיליון נפשות (אומדן מיולי 2015). אומדן זה כולל דרוזים (שרבים מהם מחזיקים באזרחות סורית), ישראלים המתגוררים ברמות הגולן ו-200,000 ישראלים המתגוררים במזרח ירושלים. על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, כ-75 אחוזים מהאוכלוסייה הם יהודים, 17 אחוז מוסלמים, 2 אחוזים נוצרים ו-1.6 אחוז דרוזים. ארבעת האחוזים הנותרים כוללים קהילות קטנות יחסית של בהאים, שומרונים, קראים, עדי יהוה ואנשים שהלשכה מסווגת תחת הסעיף "אחר". רובם של המסווגים כ"אחר" מזהים עצמם כיהודים, אך אינם עומדים בתנאי ההגדרה היהודית אורתודוקסית ל"מיהו יהודי", שאותה מאמצת הממשלה בהליכים אזרחיים. כמו כן, רבים מהמוגדרים תחת הסעיף "אחר" הם עולים מברית המועצות לשעבר. מוצאם של מרבית האזרחים הלא-יהודים הוא ערבי.

על פי סקר שערך מכון רפי סמית באפריל 2014 עבור אתר האינטרנט "YNET", יותר ממחצית הישראלים היהודים מגדירים עצמם "חילונים" (53 אחוזים) בשעה ש-26 אחוזים מגדירים עצמם "דתיים מסורתיים" ו-21 אחוזים מגדירים עצמם "חרדים". כמו כן, בעוד 30 אחוזים מבני 34 או פחות מגדירים עצמם "חרדים", רק 15 אחוזים מהמבוגרים שגילם 50 ומעלה, מגדירים עצמם ככאלה. בהמשך לכך, סקר שערך מרכז גוטמן במכון הישראלי לדמוקרטיה ב-2013 מלמד כי בין 500,000 ל-600,000 יהודים חילונים ומסורתיים חשים שייכות לזרם הקונסרבטיבי ולזרם הרפורמי ביהדות. בנוסף, קהילת היהודים המשיחיים מדווחת כי היא מונה כ-15,000 חברים.

קהילות הבדואים המוסלמים מתרכזות בנגב (בדרום ישראל) וקהילות גדולות של דרוזים, נוצרים ומוסלמים מתגוררות באזור הגליל (צפון ישראל). חלק מקהילות אלה הומוגניות וחלקן מעורבות מבחינה דתית. בשטחים הכבושים של רמת הגולן מתגוררות קהילות רבות של דרוזים סורים ושל דרוזים ונוצרים. בכפר ע'ג'ר שבאזור מתגוררת קהילת עלאוים.

נתונים סטטיסטיים שפרסמה הממשלה מצביעים על הימצאותם במדינה של כ-75,000 עובדים זרים עם אישורי עבודה וכ-15,000 עובדים שהינם מהגרים לא חוקיים. על פי הממשלה וארגונים לא ממשלתיים, שוהים במדינה 45,000 מהגרים ומבקשי מקלט מאפריקה, בהשוואה ל-54,000 עליהם דווח אשתקד. עם העובדים הזרים נמנים פרוטסטנטים, קתולים, נוצרים אורתודוקסים, בודהיסטים, הינדואיסטים ומוסלמים.

סעיף II: יחס הממשלה לחופש הדת

המסגרת החוקית

לישראל אין חוקה. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מתאר את המדינה כ"מדינה יהודית ודמוקרטית" ומאזכר את ההכרזה על הקמת מדינת ישראל בה הובטחו חופש דת ומצפון ושוויון פוליטי וחברתי מלא, בלי הבדלי דת.

על פי פסיקות בית המשפט העליון, חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מגן על חופש ההחזקה באמונות דתיות שונות, ובכלל זה על חופש המצפון, האמונה, הדת והפולחן ללא הבדלים בין דת זאת או אחרת. גוף החוקים המקומיים של המדינה כולל תקנות בדבר חופש הדת המופיעות באמונות בינלאומיות של זכויות אדם. החוק כולל סעיף לפיו אין בכוחו לפגוע בתוקפם של דינים שהיו קיימים ערב תחילתו ומותר בכך סוגיות הקשורות למעמד אישי, כגון נישואין, גירושין וגירור, בסמכות הרשות הדתית הרלוונטית והמוכרת.

הגירור חוקי מכל הדתות. החוק אוסר על הצעת תועלת חומרית כתמורה לתהליך גירור. בנוסף, אין זה חוקי לגייר אדם בן פחות מ-18 מבלי לקבל את הסכמת הוריו.

הרבנות הראשית היא הסמכות בכל הסוגיות הנוגעות למעמדם האישי של היהודים, כגון נישואין, גירושין והוצאת תעודות גירור ליהדות בארץ בכפוף לדין הרבני האורתודוקסי.

בהתאם לפסיקת בג"ץ משנת 2009, שאילצה את הממשלה לעצור את האפליה נגד קורסי גירור שאינם אורתודוקסיים, הממשלה מממנת תכניות גירור אורתודוקסיות ולא אורתודוקסיות כאחד. על פי רוב, קרובים לא יהודיים של גרים יהודיים אינם מקבלים אזרחות בכפוף לחוק השבות, על אף שילדיו של גר, שנולדו לפני הגירור, נחשבים זכאים לאזרחות, בין אם מדובר באב שהתגייר או באם שהתגיירה. תועדו מקרים בהם בן זוג לא יהודי של אדם שעבר גירור קיבל אזרחות בכפוף ל"חוק השבות".

החוק בישראל קובע כי קריאות לאלימות וטרור, אמירות בשבחם, תמיכה בהם ועידודם נחשבים עבירות פליליות כאשר הם עלולים להביא לאלימות. בהקשר זה נכללות גם קריאות לאלימות נגד קבוצות דתיות.

הדתות המוכרות בחוק הן יהדות, נצרות ואסלאם וכן הדת הדרוזית והדת הבהאית. ההכרה בעדות הנוצריות הדתיות מבוססת על שיטת ה"מילט" (Millet), השיטה המשפטית שהונהגה באימפריה העות'מאנית ואומצה בישראל. העדות בהן מכירה המדינה הן האורתודוקסית המזרחית, הקתולית (רומית קתולית), האפוסטולית-ארמנית, הארמנית קתולית, הסורית קתולית, האשורית (כלדאית קתולית), המלכיתית יונית קתולית, המרונית, הסורית-אורתודוקסית והפרוטסטנטית. על פי שיטה זו, שאינה מבחינה בין הזרמים הפרוטסטנטים, הממשלה אינה מכירה בזרמים פרוטסטנטים אינדיבידואליים כעדות דתיות מובחנות. העדה האנגליקנית והעדה הבהאית זוכות להכרה על פי הסעיף השני ב"דבר המלך במועצה", חוק מתקופת המנדט הבריטי שממשלת ישראל אימצה. על פי החוקים שאומצו מתקופת המנדט הבריטי, ישנן שתי דרכים לקבלת הכרה רשמית בעדה דתית: הכרזת ממשלה בתגובה לעתירה המוגשת למשרד ראש הממשלה בהתאם ל"דבר המלך במועצה" או הגשת עתירה להכרה למשרד הפנים. קבוצות דתיות רשאיות לערער לבית המשפט העליון כאשר עתירתן נדחתה. העדות הדתיות הזוכות להכרה פטורות מתשלום מסים על מקומות הפולחן שלהן ועשויות להחזיק בתי דין משלהן ליישום דיני המעמד האישי של דתן. עם זאת, יש לציין כי לפרוטסטנטים אין מערכת חוק ומשפט נפרדת לסוגיות של מעמד אישי. כמו כן, בעוד שבני העדות הדתיות הזוכות להכרה נדרשים לקבל אישור ממשרד החוץ בלבד לצורך הוצאת ויזות, בני העדות הדתיות שאינן מוכרות נדרשים גם לאישור ממשרד הפנים כדי להוציא ויזת שהייה לתקופה העולה על חמש שנים. עם זאת, בני עדות דתיות שאינן מוכרות מורשים להחזיק באמונותיהם ולקיים את מנהגייהן.

בהתאם לחקיקה, פועלות בישראל מועצות דתיות לקהילות היהודיות ולדרוזים. 133 מועצות דתיות יהודיות כפופות לסמכות המשרד לשירותי דת. מועצות אלה מפקחות על הטקסים הדתיים בקהילות היהודית. האגף לעדות דתיות במשרד הפנים הוא הסמכות בענייני הדת של עדות לא יהודיות ומפקח גם על המועצה הדתית הדרוזית. כמו כן, האגף מכנס מועצה בין-דתית בה חברים נציגים מכל הדתות המוכרות. המועצה מהווה פרום לדיונים בעבור העדות הדתיות המוכרות. הממשלה ממנת כ-40 אחוזים מתקציב המועצות הדתיות ואת יתרת התקציב מממנות הרשויות המקומיות. משרד הפנים מפעיל תכנית להכשרת אנשי דת ואף מכשיר אנשי דת מוסלמים ודרוזים, שהינם עובדי מדינה, בכל הקשור לעבודה עם משרדי הממשלה. כ-50 אחוזים מהאימאמים המוסלמים בישראל הם עובדי מדינה המקבלים משכורת והכשרה דתית מתמדת ממשרד הפנים. משכורתיהם של שאר האימאמים משולמות ממקורות פרטיים.

החוק בישראל קובע כי הפרעות במזיד ושלא בצדק לכל מפגש של אנשים, שהתכנסו באופן חוקי לצורך פולחן דתי, או תקיפת אדם המשתתף במפגש כזה הן עבירות פליליות. כעבירות פליליות מוגדרים גם הרס, גרימת נזק או חילול מכוון תחילה של כל אובייקט אותו מחשיבה קבוצת אנשים כלשהי לקדוש. העונש על עבירות אלה הוא שלוש שנות מאסר.

בהמשך לכך, החוק בישראל קובע כי יש להגן על אתרים הנחשבים מקומות מקודשים לעדות דתיות באמצעות הקביעה כי גרימת נזק, הרס או חילול של אתרים דתיים הן עבירות פליליות (שהעונש עליהן הוא שבע שנות מאסר) וכי פעולות המבוצעות במטרה "להזיק לחופש הגישה" של המתפללים לאתרי הדת שלהם הן עבירות פליליות גם כן (שהעונש עליהן הוא חמש שנות מאסר). חלק מהאתרים הדתיים, הנחשבים עתיקים, זוכים להגנה נוספת בכפוף לחוק העתיקות. משרד התיירות אחראי להגנה ולתחזוקה של אתרים דתיים לא יהודיים, ואילו המשרד לשירותי דת אחראי להגנה ולתחזוקה של אתרי הדת היהודיים. עוד גוזר החוק בישראל עד חמש שנות מאסר על המבצע פעולות "העשויות לפגוע ברגשותיהם של בני עדות שונות בכל הנוגע" לאתרי הדת שלהם. החוק מעניק לממשלה, ולא לבתי המשפט, את הסמכות להחליט על היקף הזכות לפולחן באתרי דת מסוימים. בית המשפט העליון אישר סמכות ממשלתית זו.

הרבנות הראשית היא הגוף הקובע מי רשאי להיקבר בבתי קברות יהודיים שבבעלות המדינה ומגבילה זכות זו למי שנחשבים יהודים על פי אמות המידה האורתודוקסיות. החוק מתיר קבורה בטקס אזרחי לכל אדם המעוניין בכך. כמו כן, קובע החוק כי כל חילול במזיד של מקומות קבורה או הסגת גבול לתחומם הם עבירות פליליות שהעונש עליהן הוא שלוש שנות מאסר.

בבתי הספר הממלכתיים, בהם מתנהלים הלימודים בשפה העברית, נלמדים טקסטים דתיים והיסטוריה של העם היהודי. החומר המועבר בשיעורים אלה מתייחס לרוב למורשת ולתרבות יהודית ולא לאמונה דתית. בבתי ספר ממלכתיים בהם מתנהלים הלימודים בשפה הערבית ורוב התלמידים הם ערבים, נלמדים שיעורי דת העוסקים בקוראן ובתנ"ך. שיעורים אלה מועברים לתלמידים ערבים מוסלמים ונוצרים גם יחד. כמו כן, מתקצבת המדינה על פי חוק שתי מערכות של בתי ספר חרדיים: מערכת "החינוך העצמאי" המזוהה עם מפלגת "יהדות התורה" ומערכת "מעין החינוך התורני" המזוהה עם מפלגת ש"ס. התקציב המועבר לבתי ספר אלה שווה ערך לתקציב המועבר לבתי ספר ממלכתיים אחרים. קטינים רשאים להעדיף לימודים במערכת החינוך החילונית גם אם הוריהם אינם תומכים בכך.

חוקים שאומצו מתקופות האימפריה העות'מאנית והמנדט הבריטי מעניקים לעדות דתיות מסוימות את הסמכות בטיפול בסוגיות מעמד אישי. בתי דין דתיים שמפעילות עדות דתיות הזכות להכרה רשמית הם הסמכות החוקית של בני העדות בענייני נישואין, גירושין וקבורה. משפחות יהודיות, דרוזיות, מוסלמיות ונוצריות רשאיות לבקש כי תיקים בסוגיות מעמד אישי, כגון דמי מזונות, משמורת על ילדים, אפוטרופסות, אלימות בבית, אבהות וחלוקת רכוש, יתנהלו בבתי דין דתיים או בבתי משפט אזרחיים. יוצאים מהכלל בהקשר זה הם תיקי גירושין בהם נשים יהודיות כפופות לסמכות השיפוט הבלעדית של בתי הדין הרבניים אם בני זוגן מגישים תביעת גירושין לפנייהן וכן תיקי אבהות הנוגעים לאזרחים מוסלמים, הכפופים לסמכות השיפוט הבלעדית של בתי הדין השרעיים. בני עדות דתיות שאינן מתירות גירושין, כגון קתולים, אינם יכולים להתגרש, אלא אם ישנו את השתייכותם הדתית

לעדה אחרת שסמכותה הדתית מתירה גירושין. החוק מתיר רישום נישואין אזרחיים אך ורק כאשר כל אחד מבני הזוג מוכר כ"חסר דת" או כאשר בני הזוג התחתנו מחוץ לגבולות המדינה.

למרות שבתי המשפט האזרחיים הם הסמכות השיפוטית הראשית בסוגיות ירושה, הצדדים בתיק הירושה נדרשים להגיש את התביעה בבתי דין דתיים תוך הסכמה הדדית ביניהם. ההחלטות של גופים אלה כפופות לביקורת של בית המשפט העליון בכל הנוגע להליכי משפט הוגנים. כאשר בתי הדין הרבניים מפעילים את סמכותם בעניינים אזרחיים, הם מיישמים את החוק הדתי השונה מהחוק האזרחי, לרבות בסוגיות הקשורות בזכויות הקניין של אלמנות ובנות.

השירות הצבאי הוא חובה לכל האזרחים והאזרחיות היהודים, פרט לנשים המקבלות פטור מטעמי דת. השירות הוא חובה גם לגברים דרוזים בעלי אזרחות ישראלית ולגברים בעלי אזרחות ישראלית מקרב העדה הצ'רקסית (עדה של מוסלמים מצפון מערב הקווקז, שהיגרו לישראל בסוף המאה ה-19) המונה 5,000 איש. אזרחים ערבים נוצרים ומוסלמים פטורים מחובת השירות.

החוק בישראל מעניק למשרד הביטחון שיקול דעת במתן פטורים משירות חובה בצבא לסרבנים מטעמי מצפון. ועדה מיוחדת בוחנת את בקשות הפטור מטעמי מצפון ועשויה להמליץ על מתן פטורים אם הגיעה למסקנה כי התנגדותו של פונה למלחמה ולשימוש האינהרנטי בכוח במסגרת הצבאית מונעת ממנו או ממנה לשרת בצבא. סמכות נוספת של הוועדה נוגעת להמלצה על התאמות מסוימות כמענה להיבטים המטרידים את סרבני המצפון. דוגמאות להמלצות כאלה הן פטור מנשיאת נשק או מלבישת מדים. יושב ראש הוועדה מוסמך להעניק פטורים משירות צבאי. על החלטות הוועדה ניתן לערער בכתב.

כדי לזכות בהטבות דומות לאלה המוענקות למסיימי השירות הצבאי בישראל, ערבים ואחרים הפטורים מחובת השירות בצבא יכולים להתגייס למסלול שירות לאומי אזרחי. משרד המדע והטכנולוגיה מפעיל מסלולים אלה, שמשכם שנה עד שנתיים ושהגיוס אליהם נעשה בהתנדבות. השירות הלאומי מתאפשר במוסדות ובארגונים לא ממשלתיים הפועלים במגזרי הבריאות, החינוך והרווחה ומתמקד בסיוע לקהילות המקומיות של המתנדבים.

החוק בישראל מעניק לכל יהודי/ה ובני זוגם או לכל ילד או נכד של יהודי/ה את הזכות לעלות לישראל ממדינה זרה. גם לילדים קטינים של נכד/ה ליהודי/ה מוענק מעמד מטעמים הומניטאריים, אולם הם אינם מקבלים אזרחות באופן אוטומטי. מי שעברו גיור לא אורתודוקסי זכאים לזכות האזרחית לשיבה לישראל, לאזרחות ישראלית ולרישום כיהודים במרשם האוכלוסין. צאצאי יהודים זכאים לעלות לישראל בכפוף לחוק השבות וללא קשר לאמונתם הדתית בלידתם. עם זאת, החוק מתייחס לאלה הממירים את דתם לדתות אחרות בבגרותם או למבוגרים שדתם הומרה בילדותם, לרבות יהודים משיחיים, ככאלה שהעדיפו שלא להיות מוגנים על ידי חוק השבות.

החוק בישראל קובע כי הסתה לגזענות, המוגדרת כאמירות משפילות ומבזות או כהפגנת אלימות כלפי אדם על בסיס גזעו, היא עבירה פלילית. יוצאות דופן בהקשר זה הן אמירות המצטטות מקור דתי, אלא אם הוכח כי נועדו להסית לגזענות.

התנהלות הממשלה

בחודש ספטמבר הייתה ישראל עדה לעימותים אלימים בין פלסטינים לבין כוחות הביטחון הישראליים. העימותים אירעו בשטחי ישראל, בירושלים, בעזה ובגדה המערבית ופרצו לאחר עימותים בין פעילים יהודים לבין פעילים מוסלמים שהתפללו באתר הר הבית/אל-חרם א-שריף. מניין ההרוגים משני עברי הקו הירוק בין האחד באוקטובר לסוף דצמבר עמד על 127 פלסטינים ו-22 ישראלים. 20 פלסטינים נוספים נהרגו בעזה. בשל הקרבה הנפוצה בין דת לבין מוצא אתני, קשה היה לסווג חלק ניכר מהאלימות ככזאת המתבססת בעיקרה על זהות דתית. במספר מקרים התעמתה משטרת ישראל התעמתה עם קבוצות של צעירים מתפללים צעירים מוסלמים במתחם הר הבית/אל-חרם א-שריף. את המגבלות הזמניות על גישת מוסלמים לאתר, שהוטלו בעיקר בהגים יהודיים,

הסבירה הממשלה בחשש ביטחוני. בכירים מוסלמים מחו על כך. כמה חברי כנסת ובכירים בממשלה קראו לביטול המדיניות האוסרת על תפילתם של מי שאינם מוסלמים בהר הבית/אל-חרם א-שריף, אולם ראש הממשלה, נתניהו, חזר בפומבי על תמיכתו בהסדר הסטאטוס-קוו לפיו המוסלמים מתפללים באתר ומי שאינם מוסלמים רשאים לבקר בו בזמנים מוגדרים. הממשלה אפשרה את גישתם של מאמיני כל הדתות לכותל המערבי, אך גישה זאת כפופה להפרדה קפדנית בין גברים לבין נשים. הממשלה יישמה קווי מדיניות המבוססים על פרשנויות יהודיות אורתודוקסיות לחוק הדתי. ביולי חזרה בה הממשלה מהחלטה קודמת המתירה לקשת רחבה יותר של רבנים אורתודוקסים לבצע גיורים. הממשלה לא אישרה נישואין אזרחיים, נישואין בין בני דתות שונות או נישואין שערכו רבנים לא אורתודוקסים או סמכויות דתיות לא מוכרות. הממשלה עצרה עשרות אנשים, ובכלל זה 21 אנשים שנעצרו בפרק זמן קצר באחד המקרים וכן עיכבה אחרים או שלחה אנשים למעצרי בית לאחר שנחשדו בקשר לפיגועי "תג מחיר" (אלימות נגד אנשים ורכוש מתוך כוונה מוצהרת לגבות "מחיר" בגין פעולות שבוצעו בעבר נגד הקבוצה הנוהגת באלימות).

עימותים אלימים בין אזרחים פלסטינים לבין כוחות הביטחון הישראליים פרצו בשטחי ישראל, בירושלים, בעזה ובגדה המערבית לאחר מחלוקות בין פעילים יהודים לבין פעילים מוסלמים שהתפללו באתר הר הבית/אל-חרם א-שריף. העימותים נמשכו מאוקטובר עד סוף השנה. מניין ההרוגים משני עבריו של הקו הירוק (קו גבול שנקבע בהסכמי שביתת הנשק ב-1949) בין תחילת אוקטובר לסוף דצמבר עמד על 127 פלסטינים ו-22 ישראלים בסך הכול. 20 פלסטינים נוספים נהרגו בעזה.

ב-26 ביולי התעמתו כוחות של משטרת ישראל באלימות עם קבוצה של 20-30 מתפללים מוסלמים צעירים. המתפללים המוסלמים נשארו ללון במתחם הר הבית/אל-חרם א-שריף תוך הפרה של כללי האתר והתעמתו למחרת בבוקר, בצום תשעה באב, עם מבקרים יהודים באתר. המשטרה ביצעה כמה מעצרים.

בכמה מקרים אחרים נכנסו כוחות של משטרת ישראל לאתר הר הבית/אל-חרם א-שריף בתגובה למעשיהם של מפגינים מוסלמים צעירים, שלפי דיווחי המשטרה והתקשורת יידו אבנים, חזיזים ומה שנראה כקבוקי תבערה לעבר המשטרה. במרבית המקרים סגרו כוחות המשטרה את שערו של מסגד אל-אקצא כדי להחזיק את המפגינים בתוכו ולמנוע יידויים מתוך המסגד. הוואקף המוסלמי של ירושלים, ארגון צדקה והקדש מוסלמי הפועל במימון ירדני שהמשיך לנהל את האתר, טען לפחות במקרה אחד כי שוטרי משטרת ישראל נכנסו למסגד עצמו במדי קרב כדי לפרק את המפגינים מנשקם.

הממשלה הוציאה באוקטובר צו איסור יציאה מהארץ למנהיג הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית, שיח' רא'אד סלאח, לסגנו, כמאל ח'טיב וליוסף עוואודה, פקיד בכיר בפלג. הצו מנע מהם לצאת את גבולות המדינה במהלך ינואר 2016 לאחר שהואשמו בהסתה לאלימות נגד ישראל. ב-17 בנובמבר הכריזה הממשלה כי הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית הוא "ארגון בלתי חוקי" והאשימה אותו בחתירה תחת המדינה ובהסתה לאלימות. עם זאת, ציינו חבר הכנסת אחמד טיבי ופוליטיקאים ערבים ישראלים נוספים כי ההחלטה הושפעה בעיקר ממניעים פוליטיים. בהמשך לכך, פשטו שירותי הביטחון על משרדיהם של 13 ארגונים ללא מטרת רווח המקושרים לפלג הצפוני של התנועה האסלאמית והחרימו כספים ורכוש. במקביל, הוקפאו חשבונות בנק שנחשדו ככאלה ששימשו את אותם הארגונים. נכון לסוף השנה, נעצר אדם אחד בשל חשד ספציפי לקשרים עם הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית.

בעקבות הצטרפותן של המפלגות החרדיות "ש"ס" ו"יהדות התורה" לקואליציה בחודש מאי, ביטל הקבינט את החלטתו מנובמבר 2014, שהתירה לקשת רחבה יותר של רבנים אורתודוקסים לבצע גיורים. אי לכך, נותרו 33 רבנים, העובדים בארבעה בתי דין ריכוזיים לגיור, היחידים שרשאים לבצע גיורים על פי חוק.

קבוצת רבנים אורתודוקסים מודרניים הקימה בית דין פרטי לגיור, שנועד בעיקר לילדי עולים מרוסיה, שאימותיהם אינן יהודיות ולכן המדינה ובתי הדין הרבניים לא הכירו ביהדותם. הרבנות הראשית המשיכה שלא להכיר ביהדותם של אנשים שעברו גיור אורתודוקסי מודרני.

צבא הגנה לישראל (צה"ל) המשיך להעניק חסות לקורסי גיור יהודים אורתודוקסים לחיילים יהודים שהרשויות הרבניות האורתודוקסיות לא הכירו ביהדותם.

בקשות של חמש קהילות דתיות (האתיופית אורתודוקסית, הקופטית אורתודוקסית, הכנסיות האוונגליות והלותרניות, הברית האוונגליסטית של ישראל ועדי יהוה) להכרה רשמית בהן עודן תלויות ועומדות בפני הממשלה. חלק מהבקשות נמצאות במעמד זה למעלה מחמש שנים.

במסגדים רבים לא מונה עדיין אימאם מטעם משרד הפנים. הממשלה המשיכה לאפשר למי שאינם עובדי מדינה לכהן כאימאמים במסגדים, אם הקהילה רצתה בכך.

בעקבות פסיקת בג"ץ מ-2013, משלמת המדינה את משכורותיהם של 12 רבנים לא אורתודוקסים המעניקים את שירותיהם במועצות מקומיות (ולא בערים). כמו כן, על פי המרכז הרפורמי לדת ולמדינה, סייע משרד הבינוי והשיכון במימון בנייתם של מוסדות דת יהודיים לא אורתודוקסיים.

הממשלה המשיכה לשלוט על הגישה להר הבית/אל-חרם א-שריף תוך מניעה של תפילת לא מוסלמים באתר והגבלת הגישה לביקורי קבוצות לא מוסלמיות לזמנים מוגדרים.

משטרת ישראל המשיכה להיות האחראית לאבטחת הכניסות לשער הבית/אל-חרם א-שריף והציבה שוטרים בתוך האתר ומחוץ לכל כניסה אליו. המשטרה ערכה סיורים שגרתיים ברחבה שבמתחם וויסתה את התנועה אל האתר וממנו. עובדי הווקף המשיכו להתמקם בתוך כל שער וברחבה. נמסר כי עובדי הווקף רשאים להתנגד לנוכחותם של אנשים מסוימים באתר, כגון אלה שלבושם אינו צנוע או אלה הגורמים הפרעות, אך אין בסמכותם להרחיק אנשים מהאתר בכוחות עצמם.

את הגבלות הגיל הזמניות על גישתם של כלל המוסלמים להר הבית/אל-חרם א-שריף, שהטילה כמה פעמים במשך השנה, ובייחוד בחגים היהודיים בחודשים ספטמבר ואוקטובר, נימקה הממשלה בשיקולי אבטחה. הגבלות אלה מנעו את גישתם לאתר של גברים מוסלמים בני פחות מ-50 בשעות הביקור של הלא מוסלמים באתר, דהיינו, במשך ארבע עד חמש שעות בכל אחד מהימים ראשון עד חמישי. הממשלה אף הגבילה את כניסתן של נשים מוסלמיות, בייחוד לאחר עימותים בין נשים המשתייכות לארגון "אל-מוראביטאת" של התנועה האסלאמית לבין מבקרים יהודים. על פי דיווחי התקשורת, אפשרה הממשלה כניסת מוסלמים מעזה לאתר מעת לעת. בין היתר, התירה הממשלה את כניסתם של 500 מוסלמים מעזה לאתר ב-23 בספטמבר, במהלך עיד אל-אדחא ואפשרה ל-100 עד 200 מוסלמים מעזה לנסוע לביקור באתר בימי שישי של חודש רמדאן.

בכירים מוסלמים, בהם נציגים של הווקף ושל "הרשימה המשותפת", ברית בין כל המפלגות בעלות הרוב הערבי בישראל, המשיכו להתנגד להגבלות שהטילה הממשלה על גישת מתפללים מוסלמים להר הבית/אל-חרם א-שריף וחזרו על טענותיהם מהשנים הקודמות, שעסקו בהפרות המשטרה את הסכמי הסטטוס-קוו בכל הנוגע לשליטה בגישה לאתר.

הוואקף המשיך להגביל את כניסתם של לא מוסלמים לכיפת הסלע ולמסגד אל-אקצא ואסר על לבישה או נשיאה של סמלי דת לא מוסלמים בהר הבית/אל-חרם א-שריף.

משטרת ישראל המשיכה לבצע באתר בדיקות שיקוף ללא מוסלמים לאיתור חפצים ואביזרים דתיים. על מי שנמצאו ברשותו חפצים ואביזרים כאלה נאסר על פי רוב להתפלל בפומבי באתר. המשטרה המשיכה להחזיק בשליטה בלעדית בכניסה לאתר משער המוגרבים, הכניסה היחידה ללא מוסלמים, ואפשרה לרוב כניסת מבקרים בשער בשעות ביקור קבועות. עם זאת, בשל שיקולי אבטחה, הגבילה המשטרה לעתים את הגישה לאתר.

בכמה מקרים אסרו הרשויות בישראל כניסת אנשים ספציפיים לאתר הר הבית/אל-חרם א-שריף. עם אלה שכניסתם לאתר נאסרה נמנו פעילים יהודים, שהרשויות האמינו כי הפרו את הכללים האוסרים תפילה לא מוסלמים באתר וכן מוסלמים, שהרשויות האמינו כי נהגו באלימות כלפי מבקרים לא מוסלמים באתר ודמויות ציבוריות, לרבות חברי כנסת, שהרשויות חששו שנוכחותן באתר עלולה להצית מתחים.

הממשלה עצרה את הבנייה ואת החפירות בסביבתו הקרובה של שער המוגרבים להר הבית/אל-חרם א-שריף לאחר שהווקף המוסלמי וממשלת ירדן הביעו את דאגתם מכך שפעילויות אלה עלולות לערער אף יותר את המתיחות הדתית באתר.

מנהיגים יהודים רבים, ובכללם רב הכותל הממונה על ידי הממשלה, המשיכו לומר שהחוק היהודי אוסר כניסת יהודים להר הבית/אל-חרם א-שריף. בעמדה זו תומכת הקהילה החרדית. מספר הולך וגדל של "דתיים לאומיים", תנועה המזהה עצמה כתנועה ציונית דתית, נקטו עמדה מנוגדת וסברו כי הכניסה לאתר משמעותית. כמה מחברי הקואליציה בכנסת קראו לביטול המדיניות האוסרת תפילה לא מוסלמים באתר. ב-26 ביולי, צום תשעה באב וב-17 בספטמבר, ראש השנה היהודי, ביקר שר החקלאות אורי אריאל בהר הבית/אל-חרם א-שריף ועורר ביקורת מצדם של חברי כנסת אחרים בקואליציה. חברי הכנסת מירי רגב ואורן חזן יצאו בהצהרות תמיכה בתפילת יהודים באתר וכך עשתה גם סגנית שר החוץ, ציפי חוטובלי. ארגונים לא ממשלתיים, כגון "מכון המקדש" ו"נאמני הר הבית", המשיכו בקריאתם לממשלה ליישום תכנית לחלוקת זמני התפילה בהר הבית/אל-חרם א-שריף תוך הקצאת שעות מסוימות לתפילת יהודים באתר, כפי שנהוג במסגד אל-אבראהימי/מערכת המכפלה שבחברון.

לאחר דיווחים של אמצעי התקשורת על פסיקת בית משפט השלום בחודש מארס לפיה יש לאפשר תפילה יהודים באתר הר הבית/אל-חרם א-שריף, הועלתה בחדשות ובמדיה החברתית ההשערה כי תפילה זו אכן תותר. עם זאת, המשטרה הצהירה כי בכוונתה להמשיך ולהישמע לפסיקה קודמת של בית המשפט העליון, שהתירה לממשלה להגביל תפילה זו לשם שמירה על הסדר הציבורי.

ראש הממשלה נתניהו חזר שוב ושוב על תמיכתו בהסדרי הסטטוס-קו בהר הבית/אל-חרם א-שריף באומרו כי המדיניות בהקשר זה נותרת על כנה: "מוסלמים מתפללים בהר הבית/אל-חרם א-שריף. לא-מוסלמים מבקרים בו." נתניהו חזר והדגיש את יחסה המכבד של הממשלה לתפקידם של ירדן ושל מלך ירדן כמנהלי האתר. כמו כן הצהיר נתניהו כי לממשלתו אין כל כוונה לחלק את האתר וקידם בברכה את הגברת פעולות התיאום בין הוואקף לבין משטרת ישראל, לרבות התקנת מצלמות שיעקבו אחר הנעשה באתר בתיאום מקצועי עם ירדן.

ראש הממשלה הכריז באוקטובר על איסור גורף על ביקוריהם באתר של כל חברי הכנסת, ובכלל זה המוסלמים. חברי הכנסת של "הרשימה המשותפת", שרובם ערבים מוסלמים או ערבים נוצרים, גינו את הכללתם באיסור. חברי כנסת יהודים, ובכללם שר החקלאות ופיתוח הכפר אורי אריאל כינו את האיסור "לא טבעי" ו"לא הוגן".

באוקטובר ארגנו חברי הכנסת של "הרשימה המשותפת" מחאות בעיר העתיקה ובכניסה להר הבית/אל-חרם א-שריף. חברי הכנסת יצאו במחאות אלה נגד הגבלות הגיל, שהטילה המשטרה על כל המוסלמים.

הממשלה המשיכה לאפשר לבני כל הדתות להתפלל באופן אינדיבידואלי בכותל המערבי, מקום התפילה הקרוב ביותר לאתר הקדוש ביותר ליהדות. רב הכותל המשיך להכתיב את הנחיות ההקפדה על מצוות הדת במקום, הכוללות הפרדה מחמירה בין גברים לבין נשים, שאותה המשיכה הממשלה לאכוף. הרשויות המשיכו שלא לאפשר לנשים להביא עמן ספר תורה לרחבת הכותל ומנעה את גישתן של נשים לספרי התורה העומדים לרשות הציבור באתר. הרשויות לא אפשרו לנשים להתפלל עם תפילין ועם טליתות - זאת בעקבות פסיקה מ-2013 של בית המשפט המחוזי בירושלים, שקבע כי אין זה חוקי לעצור אותן או להטיל עליהן קנס בגין פעולות אלה. המשטרה המשיכה לסייע ל"נשות הכותל", ארגון לא ממשלתי וקבוצת מתפללות, להיכנס לעזרת הנשים בכותל המערבי ולערוך את תפילתן החודשית בה.

הרשויות המשיכו לאפשר את קיומם של טקסים דתיים במתחם שמדרום למעלה המוגרבים (אזור המכונה גם "קשת רובינסון") ובסמוך לכותל המערבי, אך ללא מגע בו. הרשויות ייעדו את המתחם, שהקים משרד התפוצות, לחברי התנועה הרפורמית והתנועה הקונסרבטיבית ביהדות ול"נשות הכותל". גם קבוצות לא אורתודוקסיות מעורבות (גברים ונשים) המשיכו להשתמש במתחם לעריכת טקסים דתיים, כגון בר-מצוות ובת-מצוות. יישום זה של הרצון בתפילה יהודית "שוות זכויות" (המתירה לגברים ולנשים להתפלל יחד ועל פי רצונם) נותר שנוי במחלוקת בקהילה היהודית במהלך השנה. מנהיגים חרדים המשיכו להתנגד לקיומם של מתחמי תפילה מעורבים בכותל בעוד ארגוני פעילים, כגון "נשות הכותל", ציינו כי המבנה הנוכחי של המתחם שהוכשר אינו עומד בדרישתן לקיום טקסי תפילה יהודיים, הכוללים גם שימוש בספרי תורה, במיקומו המסורתי של הכותל המערבי.

מזכיר הממשלה, אביחי מנדלבליט, המשיך לעמוד בראשה של ועדה לתפילה שוות זכויות בכותל המערבי. הממשלה וארגונים דתיים המשיכו במפגשיהם בסוף השנה לדיון בתכניות להקמת מתחם לתפילה שוות זכויות באזור קשת רובינסון שבכותל. דיונים אלה החלו ב-2013 בהשתתפות הממשלה וארגונים יהודיים, שהביעו את מורת רוחם מהמגבלות שהוטלו על התפילה. הקרב המשפטי בשאלת ניהול האזור החדש על ידי אלע"ד ("עמותת עיר דוד"), ארגון המוקדש לביסוס נוכחות יהודית באזור סילוואן הסמוך לעיר העתיקה, המשיך בעוד עיריית ירושלים תומכת בהעברת הניהול באתר לאלע"ד והממשלה מתנגדת לכך. ארגונים רפורמיים וקונסרבטיביים התנגדו להענקת סמכויות הניהול באתר לאלע"ד. נכון לסוף השנה, העתירה בנושא עודנה תלויה ועומדת בפני בית המשפט העליון.

הממשלה המשיכה לאסור ביקורים של אזרחים ישראלים בתפקידים לא רשמיים בחלקי הגדה המערבית הנתונים לשליטה ביטחונית ואזרחית של הרשות הפלסטינית (אזורי A). מנהיגים יהודים אמרו כי האיסור מונע ביקורים סדירים של ישראלים יהודים בכמה אתרי דת יהודיים, על אף שצה"ל העניק מעת לעת ליווי ביטחוני לקבוצות שביקרו באחדים מאתרי הדת האלה.

חרף הגדרתה של ערב הסעודית כמדינה "עוינת" בחוק, הצהירו הרשויות הדתיות, ובכללן נשיא בית הדין השרעי בישראל, כי הן אינן מודעות לדרישה כלשהי לאישור ממשלתי לצורך נסיעה לחאג' בערב הסעודית.

בית משפט בבית שמש פסק בחודש ינואר לטובתן של ארבע נשים אורתודוקסיות מודרניות, בנות המקום, שהתלוננו כי העירייה לא פעלה על פי פסיקה קודמת בדבר הסרת שילוט, שהוצב במקומות ציבוריים וביקש מהציבור להתלבש בצניעות. בית המשפט פסק כי יש לשלם לנשים פיצויים בסך 60,000 ש"ח (15,280 דולר).

הרשויות המשיכו לאכוף פסיקות בג"ץ שקבעו כי ההפרדה בין גברים לבין נשים במדרכות וברחובות ציבוריים במאה שערים, שכונה חרדית בירושלים, אינה חוקית. כמו כן, אכפו הרשויות את פסיקת בג"ץ נגד כפיית הפרדה מגדרית באוטובוסים. חברי הקהילות יכלו ליישם הפרדה כזו בתחבורה הציבורית על בסיס רצונם, אך נאסר עליהם לכפות אותה על אחרים. בית המשפט העליון דרש מחברות האוטובוסים לתלות שילוט המיידע את הנוסעים כי החוק מתיר להם לשבת בכל מושב פנוי באוטובוס.

המשרד לשירותי דת המשיך ביישום חלקי של חוק משנת 1996, שקבע כי זכותו של כל אדם להיקבר בטקס אזרחי. על פי נתונים של משרד החוץ, 44 בתי קברות בישראל כללו חלקות המיועדות לחסרי מעמד דתי. המשרד לשירותי דת פרסם רשימה המונה 21 בתי קברות יהודיים הכוללים חלקות לקבורה אזרחית ו-19 בתי קברות המיועדים לקבורת אנשים שהוגדרו על ידי הממשלה כ"חסרי דת".

צה"ל המשיך להעסיק קציני דת יהודים אורתודוקסים בלבד. הממשלה שכרה את שירותיהם של אנשי דת אזרחיים ולא יהודים לטקסי קבורה צבאיים של חיילים לא יהודים שנפלו במהלך שירותם. משרד הפנים המשיך לספק אימאמים לעריכת הלוויות צבאיות על פי מנהגי האסלאם.

בהתאם לנתונים של הממשלה ושל חדו"ש, עמותה הפועלת למען חופש דת, התקציב שאושר השנה לטובת שירותי דת לאוכלוסייה היהודית, לרבות מימון המועצות הדתיות, משכורות לעובדי דת, מימון פיתוח בבתי קברות ומימון הקמתם של בתי כנסת ומקוואות, עמד על כ-511 מיליון ש"ח (131.1 מיליון דולר). למיעוטים הדתיים, שהיו מעט יותר מ-20 אחוזים מהאוכלוסייה, הועבר תקציב בסך כ-65 מיליון ש"ח (16.7 מיליון דולר), ובכלל זה 3.6 מיליון ש"ח (923,000 דולר) שהוקצבו לפיתוח אתרים ומבנים דתיים. בחודש דצמבר הגדילה הממשלה את התקציב המועבר לקהילות הדתיות ולמיעוטים הדתיים, כך שעמד על 828 מיליון ש"ח (212.4 מיליון דולר) שהועברו לשירותי דת בקהילות היהודיות ועל 121 מיליון ש"ח (31 מיליון דולר) שהועברו למיעוטים הדתיים, ובכלל זה 51.8 מיליון ש"ח (13.3 מיליון דולר) שהוקצו לפיתוח אתרים ומבנים דתיים. מקורם של חלק מהכספים שנוספו לתקציב היה בעודפים מהשנים הקודמות. נכון לסוף השנה, ההחלטה בדבר הקצאת תקציב מיוחד לשיקומם של אתרי דת ערביים, לרבות תקציב מיוחד לתחזוקתם של בתי קברות מוסלמים, עודנה תלויה ועומדת. לצד התבטאויות של מוסלמים לפיהן המימון המועבר מהמדינה לעניינים מוסלמיים, לרבות הקמה ושיקום של מסגדים ובתי קברות, אינו מספיק, העבירה המדינה לעיריות תקציבים לפיתוח דתי וכן כספים לתמיכה בתפעול מוסדות דת.

מבנים, ששימשו מסגדים בעבר והיו בבעלות הווקף המוסלמי עד לעיקולם על ידי המדינה לאחר מלחמת העצמאות ב-1948 על פי חוק נכסי נפקדים, המשיכו לתפקד כמבני עירייה וכמתקני בידור. מנהיגי קהילות מוסלמיות דיווחו כי לאוכלוסיית המוסלמים בבאר שבע, המונה כ-10,000 איש, לא היה כל מסגד לתפילה. כמו כן, דיווחו המנהיגים כי הממשלה אינה מאפשרת להם להשתמש במסגד מהתקופה העות'מאנית, שהוסב למוזיאון לתרבות האסלאם בעקבות פסיקה של בית המשפט העליון ב-2011 ואף אינה מאשרת בנייה של מסגד נוסף.

בחודש מאי הפך בית המשפט העליון את החלטתה של עיריית רעננה למנוע מעדי יהוה לקיים אספות דתיות במבנה שבשליטת העירייה.

בתיק אחר, דחה בית משפט בנתניה בחודש אוקטובר ערעור על פסיקתו מ-2014 בה זוכה בית ספר ממלכתי מאשמת סירוב להשכיר אולם אירועים לעדי יהוה מכיוון ש"התנהגותם" עמדה בסתירה לאופיו.

בפתח תקווה חזרה בה ההסתדרות (איגוד העובדים הלאומי) מנהגה להשכיר אולם ציבורי במשך שנה לקהילה של עדי יהוה. בהחלטה על הפסקת ההשכרה נכתב כי מדובר ב"פעילות מיסיונרית אסורה". נכון לסוף השנה, הסוגיה תלויה ועומדת בפני בית המשפט.

בשעה שהממשלה סיפקה את המימון הנדרש על פי חוק לכיסוי עלויות התפעול של שתי מערכות חינוך המקושרות למפלגות החרדיות ש"ס ו"יהדות התורה", הועברו על ידה סכומי כסף קטנים יותר לתמיכה בבתי ספר פרטיים אחרים המסווגים כ"בתי ספר מוכרים שאינם רשמיים", וביניהם בתי ספר של מערכת החינוך הנוצרית ושל מערכות חינוך חרדיות אחרות. לאחר שנים רצופות בהן קוצץ המימון לבתי הספר המסווגים "מוכרים שאינם רשמיים" בנימוק ממשלתי לפיו הקיצוצים מיועדים לעודד את בתי הספר להפוך ממלכתיים, בחרו כמה מבתי הספר החרדיים המסווגים בקטגוריה זו לערער על גובה המימון בבית משפט. נכון לסוף השנה, הערעור עודנו תלוי ועומד. מזכירות בתי הספר הנוצריים ארגנה שביתה בת חודש בתחילת שנת הלימודים 2015-2016 וניהלה משא ומתן מוצלח לחזרה בת שנה אחת לרמות התקצוב הקודמות של בתי הספר במערכת חינוך זו. הממשלה והמזכירות מינו ועדה למציאת פתרון ארוך טווח לתקצוב בתי הספר החצי-פרטיים הללו. בסוף השנה ציינו בכירים במזכירות כי עדיין לא קיבלו כל חלק מהכספים שהובטחו.

משאבי הממשלה הזמינים ללימודי דת או מורשת בבתי ספר ממלכתיים חילוניים ובבתי ספר ממלכתיים ערביים נותרו נמוכים במידה ניכרת ביחס למשאבים המקבילים הזמינים לבתי הספר הממלכתיים דתיים. בתי הספר הערביים, ממלכתיים ופרטיים כאחד, המשיכו להציע לימודי אסלאם ונצרות, אולם המימון שהעבירה המדינה לטובת לימודים אלה נותר נמוך יותר באופן יחסי מן המימון לשיעורי חינוך דתי בבתי הספר היהודיים.

בתי ספר חרדיים רבים המשיכו לא להציע תכנית לימודים המקנה ידע בסיסי במקצועות הומאניים, במתמטיקה ובמדעים. קבוצה של סטודנטים חרדים לשעבר, בוגרי בתי הספר האלה, תבעה את המדינה בחודש דצמבר באשמה שהתירה להם לסיים את בית הספר מבלי לרכוש את הידע הנחוץ למעורבות בכלכלה. התלמידים טענו כי מנע מהם חינוך בסיסי וכי נותרו בפיגור ניכר מישראלים חילונים במקצועות כגון מדעים, מתמטיקה, היסטוריה, אנגלית וגיאוגרפיה. נכון לסוף השנה, התיק תלוי ועומד בפני בית המשפט.

הממשלה המשיכה ליישם קווי מדיניות המבוססים על פרשנויות אורתודוקסיות לחוק הדתי. כך, למשל, הנישואין היהודיים היחידים המותרים בגבולות המדינה ומוכרים על ידי הממשלה הם נישואין באישור הרבנות הראשית האורתודוקסית, שסירבה לבצע טקסי נישואין לאזרחים ללא שושלת יוחסין יהודית מצד אדם. הרבנות הראשית אינה רואה באזרחים אלה יהודים על פי ההלכה (החוק היהודי). מאנשים המתאימים להינשא דרשה הרבנות לעבור הליך, שכלל מפגשים עם רב ושיעורים לכלה בהם נלמדים תחומי האחריות שלה וחובותיה על פי ההלכה (החוק היהודי). כמו כן, הרבנות הראשית האורתודוקסית היא הסמכות שיפוטית בהליכי גירושין.

גם אנשים שעברו גיור קונסרבטיבי או רפורמי לא יכלו להינשא או להתגרש בתחומי ישראל ואף לא להיקבר בבתי קברות יהודיים, שכן הרבנות הראשית אינה מכירה ביהדותו של מי שהתגייר בגיור לא אורתודוקסי.

על פי משרד החוץ, ההתאמות המשפטיות, שהממשלה מבצעת בכל הנוגע לנישואין, לגירושין ולסוגיות של מעמד אישי בהקשרן של קהילות לא יהודיות, מבוססות על פרקטיקות מתקופות הממשל העות'מאני והמנדט הבריטי, תוך הוספת שינויים קלים.

המשרד לשירותי דת התיר רישום של נישואין אזרחיים הנערכים בכמה עדות דתיות שלא זכו להכרה, כגון עדות הנוצרים האוונגליסטים והקראים. עם זאת, הנישואין היחידים שנערכו במדינה וזכו למעמד חוקי ולאפשרות לרישום היו נישואין שנערכו בהתאם לחוקים הדתיים של קהילות דתיות מוכרות. בני עדות לא מוכרות אחרות יכולים לנסות ולהגיש את מסמכי המעמד האישי שלהם, לרבות היתרי נישואין, לאישור הרשויות של אחת העדות הדתיות המוכרות, בכפוף להסכמתן. כמו כן, התירה הממשלה רישום נישואין אזרחיים, שנערכו מחוץ לגבולות המדינה.

ארגונים לא ממשלתיים, העובדים עם נשים מכל הרקעים הדתיים, מסרו כי על אף שנשים יכולות לבחור בתי דין דתיים או אזרחיים לפסיקה בענייני מעמד אישי, שאינם נישואין או גירושין, לחצים חברתיים מונעים לעתים מנשים מוסלמיות לפנות לבתי דין אזרחיים לפסיקה בסוגיות אלה. עם זאת, דיווחים בתקשורת הצביעו על מגמת עלייה במספר הנשים המוסלמיות שפנו לבתי דין אזרחיים בהקשר זה. נשים יהודיות העדיפו לרוב את בתי הדין האזרחיים, שאותם החשיבו כהוגנים יותר כלפי נשים.

על אף שהממשלה המשיכה לפטור אזרחים ערבים, נוצרים ומוסלמים כאחד מחובת שירות צבאי, היא המשיכה לשלוח לאזרחים נוצרים מכתבים המעודדים אותם להתנדב לשירות צבאי.

הממשלה המשיכה במדיניות הפוטרת חברים בקהילת עדי יהוה משירות צבאי. פטור זה הוענק על בסיס שנתי בכפוף להצגת מסמכים המאשרים את השתייכותם של החברים לקהילה זו ומבלי להכיר בזכותם לסרב לשרת מטעמי מצפון.

הממשלה המשיכה ליישם את החלטתו של משרד הפנים מ-2007 בדבר הסרת סעיף הלאום מתעודות הזהות. סעיף הלאום והדת רשומים כעת במרשם האוכלוסין בלבד. תעודות לידה, שהונפקו לילדים להורים בני דתות שונות ולילדים להורים שנישאו בנישואין לא מוכרים, המשיכו לא לכלול שמות של אבות לא יהודים. עתירה לממשלה בדרישה להנפיק תעודות לידה שבהן רשומים שמות שני ההורים, גם כשאחד מהם אינו יהודי, עודנה תלויה ועומדת בפני בג"ץ.

הממשלה המשיכה להתיר לנוצרים ולדוברי ארמית להירשם כמי שלאומם או שיוכם האתני הוא ארמי ולא ערבי. מנהיגי כנסיות ציינו כי צעד זה נועד לפלג את המיעוט הערבי. מדווח כי כ-200 משפחות בחרו באפשרות להירשם כארמיות.

משרד הפנים המשיך להסתמך על הנחיות הסוכנות היהודית, גוף המייצג קהילות יהודיות בעולם שיחסייהן עם הממשלה איתנים, בכל הנוגע להחלטה על זכאותו של אדם לעלות לישראל מתוקף יהדותו. עולים עתידיים עברו תשאול באשר לאמונתם הדתית כדי לקבוע את זכאותם לאזרחות. על פי עמותת "מכון ירושלים לצדק" המשיכו פקידים בכירים במשרד הפנים למנוע מאנשים לקבל אזרחות בשל היעדר מעמד יהודי וזאת בהתאם לחוק הישראלי שאושר בפסיקות של בית המשפט העליון. מניעת האזרחות נגעה גם למי שהצהירו כי זהותם הדתית יהודית מאחר שהם יהודים משיחיים. נימוק זהה שימש למניעה או לעיכוב של שירותים, כגון איחוד משפחות, מבני עדות כאלה. בהקשר זה נכללו גם אנשים שעלו לישראל כיהודים על פי חוק השבות, אך התגלה כי הם נוצרים או מחזיקים באמונה משיחית.

הממשלה הפעילה מחלקה מיוחדת בפרקליטות המדינה, שעסקה בתביעה של מבצעי פשעים "הקשורים בהסתה". עוד הפעילה הממשלה יחידה משטרתית בירושלים לחקר פשעים כאלה שבוצעו בישראל ובגדה המערבית, לרבות פיגועי "תג מחיר".

הממשלה עצרה עשרות אנשים שנחשדו בקשר לפיגועי "תג מחיר". כמו כן, עיכבה הממשלה או שלחה למעצר בית חשודים בקשר לפיגועים נגד אתרי דת יהודיים, נוצריים ומוסלמיים ונגד אתרים אזרחיים הקשורים לאוכלוסייה הערבית. חרף הצהרת הממשלה ב-2014 כי תנועת "תג מחיר" היא ארגון לא חוקי, הוגשו כתבי אישום רשמיים מטעמה רק נגד קומץ אנשים שנאשמו בעשיית פיגועים אלה. ארגונים לא ממשלתיים, מוסדות דת ואמצעי תקשורת ציינו כי בשל ראיות לא מספיקות, הסתיימו המעצרים הנוגעים לפיגועי "תג מחיר" בהעמדה לדין לעתים נדירות. במהלך השנה הוגשו שני כתבי אישום בלבד נגד נאשמים בפיגועי "תג מחיר", שכוונו נגד אתרים קדושים.

בסוף חודש יולי הודיעה הממשלה כי זיהתה חמישה אנשים, בהם קטין אחד, כאחראים לפיגוע ההצתה, שנעשה ב-18 ביוני נגד "כנסיית הלחם והדגים" הבנדיקטינית שבטבחה. המפגעים שרפו חלק גדול מהכנסייה והשחיתו את קירות המבנה בכתובות משמיצות נגד נוצרים. הממשלה הגישה כתבי אישום נגד שניים מחמשת האנשים ונקטה "צעדים מנהליים" נגד שלושת הנותרים. לאחר סירוב ראשוני לשלם עבור תיקוני הנזקים בכנסייה בנימוק שהחוקים המסדירים פיצויים אינם מתייחסים לפעולות טרור, הסכימה הממשלה לשלם עבור שיפוץ הכנסייה.

בחודש יולי דן בית המשפט המחוזי בירושלים את האחים שלמה ונחמן טויטו, שני חברים בארגון "להב"ה", הדוגל בהימנעות מכל אינטראקציה בין יהודים לבין לא-יהודים, לתקופת מאסר של שנתיים ושנתיים וחצי, בהתאמה. האחים הורשעו בכך שהציתו ב-2014 שתי כיתות אל"ף בבית הספר הדו-לשוני (עברית וערבית) "יד ביד" על שם מקס ריין שבירושלים וריססו בו כתובת גרפיטי שכללה מסרים גזעניים, לרבות "מוות לערבים". הערעור שהגישה המדינה על פסק הדין עודנו תלוי ועומד.

המשטרה חקרה את בנצי גופשטיין, מנהיג "להב"ה", על דברים שאמר בחודש אוגוסט בדיון רב משתתפים, שהתקיים בירושלים בנוכחות סטודנטים דתיים. במסגרת הדברים, תמך גופשטיין בהתקפות על אתרי דת לא יהודיים, ובכלל זה בשריפתה של "כנסיית הלחם והדגים" שבטבחה ב-18 ביוני. בחודש אוקטובר פנתה "משמורת ארץ הקודש", הגוף המייצג את הוותיקן בישראל, ליועץ המשפטי לממשלה בבקשה להעמיד לדין את גופשטיין באשמת הסתה לגזענות. נכון לסוף השנה, לא הוגש כתב אישום כזה.

לאחר שדווח על איום של חדו"ש בנקיטת הליך משפטי נגדה, פרסמה הרבנות הראשית בחודש מארס תקנות חדשות להנפקת תעודות כשרות לבתי המלון ולאכסניות. בכך ביטלה הרבנות איסורים קודמים על צילום, על הקרנת סרטים ועל השמעת מוזיקה באירועים פרטיים, שנערכו בבתי מלון בשבתות ובחגים דתיים יהודיים וכן איסורים

על הצגת סמלים נוצריים בתקופות חג המולד וראש השנה הנוצרי. עוד ביטלה הרבנות את דרישתה להעסיק לא יהודים בלבד כעובדי קבלה בבתי מלון ובאכסניות בשבתות.

הממשלה חברה בארגון "הברית הבינלאומית לשימור זיכרון השואה".

פעולות שנקטו כוחות זרים ושחקנים לא מדינתיים

ארגוני טרור וארגונים חמושים, לרבות המאס והג'יהאד האסלאמי, יצאו באמירות אנטישמיות במקביל ל-22 התקפות טילים ול-11 התקפות נוספות, שכוונו נגד ישראל משטחי רצועת עזה. ב-28 בינואר נהרגו שני חיילים ישראלים באזור הר דב שבצפון ישראל מטיל נ"ט שירה החיזבאללה. כמו כן, אירעו תקריות בהן נורו אזרחים.

סעיף III: המצב בנושא כיבוד חופש הדת בחברה

מחודש ספטמבר החלו פיגועים נגד יהודים, שדווח כי בוצעו על ידי פלסטינים. הפיגועים הביאו למותם של חמישה ישראלים ושל אריתריאי אחד מעברו הישראלי של הקו הירוק. כמו כן, ביצעו יהודים פיגועים נגד ערבים. פיגועים אלה הוגדרו כפיגועי נקם או תגמול ובלפחות אחד מהם הותקף יהודי בשל זיהוי שגוי. ב-19 בנובמבר, לדוגמה, תקף פלסטיני ציבור אזרחים, וביניהם קבוצת יהודים שומרי מצוות שהתפללו תפילת מנחה בבניין משרדים בתל אביב והרג שני ישראלים יהודים. ב-9 באוקטובר דקר אזרח יהודי שני פלסטינים ושני אזרחים ערבים ישראלים בעיר דימונה במה שתיאר כפעולת תגמול על פיגועים, שביצעו פלסטינים נגד ישראלים במזרח ירושלים בסוף ספטמבר ובתחילת אוקטובר. בשל הקרבה הנפוצה בין דת לבין שיוך אתני, קשה היה לסווג את רוב התקריות ככאלה המתבססות על זהות דתית בלבד.

עדי יהיה נפלו קורבן לתקריות רבות של אלימות חברתית. כך, למשל, הותקף ב-18 במארס זוג תיירים, המשתייכים לעדי יהוה, שעברו מדלת לדלת בעיר אילת שבדרום ישראל כדי לשוחח עם תושבים. התוקפים היו תושבי המקום והתיירים נזקקו לטיפול רפואי בשל פציעות קלות. הנהגת קהילת עדי יהוה דיווחה כי מפגינים ברעננה תקפו באלימות כינוס דתי של קהילת עדי יהוה, שנערך ב-2 במאי, והפריעו למהלכו התקין. המפגינים הסתערו על בני הקהילה, ירקו עליהם ושפכו עליהם מים.

בחודש ספטמבר, לפני יום כיפור היהודי ועיד אל-אדחא המוסלמי שחלו במקביל, כינסו ארגונים חברתיים אזרחיים, וביניהם "מוזאיקה" ו"יוזמות קרן אברהם", מפגשים בין מנהיגי דת יהודים ומוסלמים לקריאה לסובלנות דתית ולהפגנת כבוד מצד כל דת למסורתיה של הדת האחרת בתקופת החג. למאמצים אלה נזקפה העובדה שהחגים עברו ללא אירועים חריגים, אך יש לציין כי תקריות אירעו הן לפני החפיפה בין החגים, בתאריכים 23-24 בספטמבר, והן אחריה.

ארגונים לא ממשלתיים מציינים כי עמדות החברה ביחס לפעילויות מיסיונריות ולהמרת דת לדתות אחרות המשיכו להיות שליליות. יהודים רבים המשיכו להתנגד לפעילות מיסיונרית, שכוונה ליהודים, בציינם שמדובר בהטרדה דתית. אותם יהודים הגיבו ביחס עויין ליהודים שהמירו דתם לנצרות. עדות דתיות, ובכללן היהדות המשיחית ועדי יהוה, המשיכו לפעול להמרת דת והזמינו את הציבור להשתתף בטקסים דתיים למען השלום, שהתקיימו על פי העדים להם במקומות ציבוריים, כגון פארקים ושכונות ציבוריים.

על אף שרבנים חרדים, אורתודוקסים מודרניים, קונסרבטיבים ורפורמים רבים המשיכו להניא יהודים מביקורים באתר הר הבית/אל-חרם א-שריף, המשיכו רבנים אורתודוקסים מודרניים אחרים לומר כי הכניסה לאתר מותרת. מגמת העלייה בביקורי יהודים באתר נמשכה וארגונים, כגון "נאמני הר הבית" ו"מכון המקדש", המשיכו לקרוא להגברתן של גישת יהודים לאתר ותפילתם בו ולבניין בית מקדש יהודי שלישי באתר. הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית המשיך להתייחס להר הבית/אל-חרם א-שריף בדבריו כאל "נתון למתקפה". דווח כי הארגון

שילם לקבוצות גברים ("מוראביטון") ונשים ("מוראביטאת") כדי שייכנסו כמתפללים למתחם ו"יגנו" על מסגד אל-אקצא מאלה הנתפסים כמנסים לגזול מהמוסלמים את השליטה בו.

בהתאם לדיווחים, המשיך הארגון החרדי "יד לאחים" ללחוץ על נשים יהודיות שלא לצאת עם גברים פלסטינים והציע לנשים יהודיות סיוע ב"כריחה", כדבריו, מחיים משותפים ללא נישואין עם גברים ערבים, דהיינו, עידוד הנשים וילדיהן לעזוב בחשאי את הבתים בהם התגוררו עם בני זוגן הערבים. ארגון "להב"ה" המשיך להפעיל קו חם לאזרחים המעוניינים לדווח על נשים יהודיות שנחשדו ביחסים רומנטיים על גברים ערבים. נמסר כי הארגון פרסם את שמות הגברים המעורבים ואת מספרי הטלפון שלהם לסיוע במאמצי ההרתעה מפני נישואין מעורבים.

על פי מדד הדת והמדינה, שפרסמה עמותת "חדו"ש", 64 אחוזים מהישראלים שסקר הארגון במהלך השנה תמכו במתן הכרה לכל סוגי הנישואין, לרבות נישואין אזרחיים, רפורמיים וקונסרבטיביים. כמו כן, 64 אחוזים מהנסקרים הביעו תמיכה במתן הכרה לנישואין או לאיחוד אזרחי בין בני זוג מאותו המין. בהמשך לכך, הביעו רוב הנסקרים חוסר שביעות רצון מהמונופול של הרבנות הראשית בנושא תעודות הכשרות (כללי המזון והאכילה ביהדות) והתנגדו להתניית קבלתן של תעודות אלה בשמירת השבת בעסקים. עוד דווח כי 86 אחוזים מהישראלים שנסקרו תמכו בעיקרון הכללי של חופש הדת והמצפון בישראל. מדובר בנתון גבוה יותר ביחס לשנים קודמות.

ארגונים המפקחים על חופש הדת ועל הדמוקרטיה בישראל דיווחו על מתיחות מתמדת בין הקהילה החרדית לבין מרבית הישראלים. מתיחות זו נגעה, בין היתר, לדאגות בנושאי דיוור, שירות בצה"ל והשתתפות בכוח העבודה. במקביל לכך, הוסיפו לעלות דיווחים על גברים חרדים היורקים על יהודים לא חרדים ועל בני דתות אחרות. על פי מדד הדת והמדינה של עמותת "חדו"ש", אמרו 76 אחוזים מהיהודים החרדים שיש להחשיב יריקה על נוצרים כפשע, אך רק 28 אחוזים מהם חשו שיש לטפל בפשע זה כעבירה פלילית בעדיפות גבוהה.

מנהיג "להב"ה", בנצי גופשטיין, שמדווח כי הוא דמות רבת השפעה בקרב "נוער הגבעות", פרסם בחודש דצמבר מאמר דעה באתר אינטרנט חרדי בו כינה את "הכנסייה הנוצרית" "האויב הקטלני שלנו מזה מאות בשנים", שמאמיניו הם "ערפדים מוצצי דם" שיש לגרשם מהארץ.

מגוון ארגונים לא ממשלתיים המשיכו לנסות לגבש הבנה וליצור דיאלוג בין קבוצות דתיות לבין קהילות יהודיות חילוניות ודתיות. עם ארגונים אלה נמנים "נווה שלום - וואחת א-סלאם", "יוזמות קרן אברהם", "גבעת חביבה", "הגן הדו-לשוני "הגר", בית הספר הדו-לשוני "יד ביד", "חדו"ש", "המרכז הרפורמי לדת ומדינה" של התנועה הרפורמית, "מוזאיקה" ו"אגודת המפגש הבין דתי". הארגון הלא ממשלתי "רבנים למען זכויות אדם" אירח את "המועצה הבין-דתית המתאמת" לקידום דיאלוג בין מוסדות יהודים, מוסלמים ונוצרים.

עמותת "חדו"ש" ו"מועצת מוסדות הדת בארץ הקודש" (CRIHL) דיווחו כי ב-26 בפברואר תקפו מציתים אלמונים את הסמינר של הכנסייה היוונית אורתודוקסית שבירושלים וריססו גרפיטי נגד נוצרים על קירותיו. נוסף על CRIHL, התבטאו ראש הממשלה, השר לשירותי דת ואישים אחרים נגד פיגועי "תג מחיר" לאחר תקרית זו. ב-5 באוקטובר תקפו אלמונים את מסגד "חסן בק" שבתל אביב-יפו.

הארגון הלא ממשלתי "תג מאיר" המשיך לארגן ביקורים לאזורים בהם אירעו פיגועי "תג מחיר" ולהעניק חסות לפעילויות לקידום סובלנות כמענה לפיגועים אלה.

ה-CRIHL, בה חברים הרבנות הראשית של ישראל, משרד הוואקף המוסלמי של הרשות הפלסטינית (כתורם), בתי הדין השרעיים ברשות הפלסטינית ומנהיגי העדות הנוצריות הגדולות בירושלים, המשיך ליישם את "קוד ההתנהגות האוניברסאלי לאתרים הקדושים" בשיתוף העמותה הבינלאומית "Search for Common Ground" תוך תיעוד התקפות על אתרים דתיים ועידוד מענים בין-דתיים משותפים להתקפות אלה.

סעיף IV: מדיניות הממשל האמריקני

עקב עליית המתרחקות בהר הבית/אל-חרם א-שריף והתקריות האלימות בין ישראלים לבין פלסטינים בחודשים ספטמבר ואוקטובר, שוחחו מזכיר המדינה האמריקני, שגריר ארצות הברית בישראל ובכירים בשגרירותו עם בכירים בממשלת ישראל ועם מנהיגי סיעות בכנסת אודות חשיבות השמירה על הסכם הסטאטוס-קוו בהר הבית/אל-חרם א-שריף וההימנעות מפעולות או מאמירות פרובוקטיביות שיסלימו את המתרחקות. במפגשיהם עם בכירים בממשלת ישראל, הדגישו בכירים בממשל האמריקני שביקרו בארץ ובכירים בשגרירות ארצות הברית בישראל את חשיבות הפלורליזם הדתי והיחס המכבד לכל זרמי היהדות.

בביקורו בחודש נובמבר בתל אביב, בירושלים ובגדה המערבית, נפגש שגריר ארצות הברית לענייני חופש הדת ברחבי העולם עם בכירים בממשלה ועם חברי כנסת לדיון בפיגועי "תג מחיר" ובמקרים אחרים של אלימות ממניעים דתיים. כמו כן, נפגש השגריר עם מנהיגי קהילות דתיות יהודיות, מוסלמיות ונוצריות ועם מנהיגי ארגון חברתי אזרחי לדיון במגוון סוגיות, החל מחילול קברים יהודיים בהר הזיתים וכלה באתגרים העומדים בפני קהילות מוסלמיות ואוונגליסטיות.

בביקורם בספטמבר בתל אביב, בירושלים ובגדה המערבית, נפגשו הנציג האמריקני המיוחד לענייני דת ולחיסים בינלאומיים, הנציג המיוחד לענייני הקהילות המוסלמיות והשליח האמריקני המיוחד לניטור אנטישמיות ולפיקוח עליה עם בכירים בממשלת ישראל לדיון ביחס שווה לקהילות הדתיות, במאבק במעשים קיצוניים ובאסטרטגיות להרגעת המתחים באתרים דתיים. שלושת הבכירים נפגשו גם עם ארגונים חברתיים אזרחיים העוסקים בפעילות בין דתית וביקרו בשלושה אתרים בהם פגעו ונדלים: "כנסיית הלחם והדגים" שבטבחה, מסגד בפוריידס ובית הספר "יד ביד" על שם מקס ריין, מוסד המוקדש לחינוך תלמידים יהודים ומוסלמים כאחד, שהיה גם יעד לפיגוע הצתה ב-2014.

יוזמות בתמיכת השגרירות האמריקנית התמקדו בדיאלוג בין-דתי ובפיתוח קהילות סביבו וציידו בחברה משותפת לאוכלוסיות היהודית והערבית. במסגרת יוזמות אלה נערכו כנסים בהם תמכו בכירים בשגרירות בדבריהם בזכותם של מאמיני כל הדתות לקיים את המצוות ואת המנהגים של דתותיהם באין מפריע ותוך גילוי יחס מכבד לאמונות שכניהם ולמנהגייהם.

בכירים בשגרירות האמריקנית השתתפו באירועים דתיים שארגנו קהילות יהודיות, מוסלמיות, דרוזיות ונוצריות ונעזרו בערוצי המדיה החברתית של השגרירות להבעת תמיכתה של ארצות הברית בסובלנות ובפתיחות לדתות אחרות. אחד האירועים האלה היה טקס תפילה שהתקיים ב"כנסיית הלחם והדגים" שבטבחה זמן קצר לאחר פיגוע ההצתה שנעשה נגדה. בכיר מהשגרירות נכח בטקס זה.

אירועים שערכה השגרירות האמריקנית, לרבות סעודת איפטאר (שבירת צום) בחודש רמדאן וארוחת ערב בין דתית בחג ההודיה, קידמו הפחתת מתחים בין הקהילות הדתיות, הגברת תקשורת בין הדתות ושותפות חברתית. תכניות השגרירות תמכו ביוזמות קהילתיות וחינוכיות להפחתת האלימות בחברה בשיתוף יהודים וערבים, לרבות סדנת הכשרה בנושא גזענות, שהועברה ל-30 מורים מבתי ספר יהודיים בירושלים ובסביבתה. השגרירות מימנה מיזם של הארגון הלא ממשלתי "מוזאיקה" ליצירת סרטונים ומערכי שיעור למורים בנושא החפיפה במצוותיהם של יום כיפור ושל עיד אל-אדחא.

השגרירות האמריקנית העבירה מענקים לארגונים הדוגלים בסובלנות דתית בין קבוצות אתניות שונות, כגון עמותת "סיכוי", שתכנן סדרה של סיורי תרבות בחודש רמדאן בערים בעלות רוב ערבי בגליל ובוואדי ערה כדי לחשוף 2,000 יהודים לתרבות הערבית ולמנהגים דתיים בתקופת החגים המוסלמיים.